

6. Влияние индустрии программного обеспечения на занятость [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : http://www.microsoft.com/rus/government/newsletters/issue11/issue11_1.asp
7. Волкова О. В. Телеробота та фактори її впливу на розвиток соціально-економічних систем глобального, макро-, мезо-, мікро- та індивідуального рівня / О. В. Волкова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 3. – С. 48 –51.
8. Дугінець Г. В. Особливості розвитку міжнародного аутсорсинга ІТ – технологій в країнах ОЧЕС [Електронний ресурс] / Г. В. Дугінець. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/2009_2/615.pdf
9. Мелюхин И. С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития / И. С. Мелюхин. – М. :Изд-во МГУ, 1999. – 208 с.
10. Digital Planet 2008 [Електронний ресурс] // World Information Technology and Service Alliance: [сайт]. – Режим доступу: http://www.witsa.org/KL08/DigitalPlanet2008ExecSummary_cover.pdf.
11. IT outsourcing на Україні [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : <http://www.itukraine.org.ua>
12. Norman A.S. Information Society : An Economic Theory of Discovery, Invention, and Invention / A.S. Norman. – Boston : Kluwer Academic Publishers, 1993. – 342 p.
13. Telework 1997: Annual Report from the European Commission [Електронний ресурс]. – Спосіб доступу : <http://www.eto.org.uk/twork/tw97eto/tw97-2.htm#2.1>
14. Telework Trendlines for 2006. A report by Worldat Work based on data collected by The Dieringer Research Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.workingfromanywhere.org/news/pr090204.htm>.

УДК 331.556.4

Пробоїв О.А.,
к.е.н., ст. викладач кафедри міжнародної економіки
Грицюк І.І.
Івано-Франківський інститут менеджменту THEU

УКРАЇНА В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПІД ЧАС ПОЛІТИЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ В СВІТІ

Постановка проблеми. В умовах посилення глобалізаційних тенденцій та інтернаціоналізації світогосподарського життя на сучасному етапі відбувається загострення деяких проблем через існуючі культурні, етнічні, релігійні та політичні відмінності між країнами, що сприяє активізації міграційних процесів в світі. Політична нестабільність в Африканському континенті та ескалація конфлікту на інші арабські держави, а також введення миротворчих військ високорозвинутих країн в зону конфлікту з метою врегулювання ситуації, стають поштовхом для нелегальної еміграції та визначають актуальність обраної теми дослідження.

За останні роки все більших масштабів набуває проблема міжнародної міграції робочої сили, яка в умовах уніфікації та інтернаціоналізації економічного, політичного та культурного життя країн потребує нагального вирішення. Протягом останніх 10 років кількість міжнародних мігрантів зростає з 150 млн. в 2000 р. [6] до 214 млн. у 2010 р. осіб щодня [4, с. 10]. Якщо у 2000 р. кожен 35-ий житель планети ставав мігрантом, то сьогодні – кожен 33-ій.

Для України питання міжнародної міграції населення надзвичайно важливе. Сьогодні Україна позиціонує себе не тільки як країна-донор людських ресурсів, а й у якості реципієнта. Наявність досить лояльного міграційного законодавства та відсутність якісної статистики тільки поглиблюють дану проблему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем міжнародної міграції робочої сили й визначенню обсягів та напрямків міграційних потоків в світовому господарстві присвячені праці багатьох вітчизняних авторів, зокрема: В.Геєця, С.Писаренка, О.Позняка, М.Романюка, А.Румянцева, Є.Савельєва, Л.Симіва, А.Філіпенка. Однак у більшості наукових праць поза увагою дослідників залишаються питання посилення міжнародних міграційних процесів в період політичної нестабільності в світі та їх наслідки для народних господарств окремих країн в цілому.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення місця України в контексті міграційних процесів на світовому ринку робочої сили в умовах політичної нестабільності та виявлення заходів державного регулювання питань міграції.

Для досягнення зазначеної мети було виконано такі завдання: проаналізовано обсяги і напрями міграційних потоків в умовах політичної нестабільності в світі; розглянуто проблеми міжнародної

міграції робочої сили; визначено місце України в контексті міграційних процесів на світовому ринку робочої сили та запропоновано заходи державного регулювання питань міграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній момент у світі налічується 214 млн. мігрантів. Незважаючи на це, відсоткове співвідношення кількості мігрантів до загальної кількості населення Землі залишається відносно стабільним і зростає на 0,2 % (від 2,9% до 3,1 %) за останнє десятиріччя. Проте, відсоток мігрантів в країні значно варіює: Катар (87 відсотків), Об'єднані Арабські Емірати (70 відсотків), Йорданія (46 відсотків), Сінгапур (41 відсотка), і Саудівська Аравія (28 відсотків) [9]. Щодо міграційних процесів серед регіонів світу, то їхні обсяги й відносна частка до загального обсягу населення світу доволі неоднорідні (табл. 1).

Африканські мігранти переважно їдуть до інших африканських країн з Південної Африки, Магребу і Західної Африки, які виконують функції суб-регіонів і сприяють мобільності робочої сили в Африці.

Азія є найбільшим ресурсом тимчасових мігрантів-робітників, які працюють по контракту, а також характеризується великими потоками мігрантів-робітників всередині регіону. Особливо активні міграційні процеси в Китаї та Індії.

Таблиця 1
Кількість мігрантів по регіонах світу та їх частка по відношенню до населення світу (2010 р.)

Регіон	Мігранти (млн.)	Частка мігрантів від населення світу (%)
Європа	69,8	9,5
Азія	61,3	1,5
Північна Америка	50	14,2
Африка	19,3	1,9
Латинська Америка	7,5	1,3
Океанія	6,0	16,8

* За даними United Nations [9]

Мігранти в Америці здебільшого рухаються в напрямі «південь-північ», з Латинської Америки і країн Карибського басейну до США і Канади, а також зростають випадки руху до Європи [6].

За даними 2010 р., держави з більш ніж 60 % міжнародних мігрантів по відношенню до всього населення країни є: Андорра, Макао (спеціальна адміністративна одиниця Китаю), Гуам, Монако, Катар, Об'єднані Арабські Емірати, Ватикан.

Традиційними країнами-імпортерами мігрантів залишаються: Австралія, Канада, Нова Зеландія, США. Однак, на даний момент новими країнами еміграції стають: Ірландія, Італія, Португалія, Норвегія [12]. Перші три країни стали в основному донорами мігрантів за рахунок розширення ЄС.

Найбільшу діаспору в світі становлять вихідці з Китаю (35,0 млн. осіб), Індії (20,0 млн. осіб), Філіппін (7,0 млн. осіб) [12].

Впродовж останніх років абсолютні обсяги переказів міжнародних мігрантів зросли від 132 млрд. дол. у 2000р. до приблизно 414 млрд. дол. у 2009 р. Топ країнами-одержувачами міжнародних трансфертів є Індія, Китай, Мексика, Філіппіни, Польща. Більше 316 млрд. дол. грошових переказів було здійснено до країн, що розвиваються (76% від загальної суми переказів) [11].

На всі регіони світу впливає нелегальна міграція, яка приблизно складає 10-15% глобальних мігрантів [3]. Підраховано, що міжнародна робоча сила становить 3 % всієї робочої сили світу. Переваги та недоліки міжнародної міграції робочої сили відрізняються в залежності від країни. Густонаселені країни вирішують проблему зростання населення за рахунок еміграції населення, а старіючі нації – за рахунок імміграції робочої сили відповідного фаху і кваліфікації (табл. 2).

Таблиця 2
Прогнози зростання населення окремих регіонів

№ п/п	Країна / регіон	Прогнози	Без еміграції
1	Індія та Китай	Забезпечить 40 % світової робочої сили.	
2	Африка	Населення віком від 20 до 64 років майже потроїться з 408 млн. осіб в 2005 році до 1,12 млрд. у 2050 р.	Населення зросло б до 1,4 млрд. осіб.
3	Азія	Населення віком від 20 до 64, зросте на 40% від 2,21 млрд. у 2005 році до 3,08 млрд. у 2050 р.	Населення зросло б до 3,12 млрд. осіб.
4	Латинської Америки та Карибського басейну	Населення зросте на 45 % з 303 млн. осіб у 2005 році до 441 млн. у 2050 р.	Населення становитиме 467 млн. осіб.

* складено на основі World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy [13]

За відсутності міжнародної міграції, населення віком від 20 до 64 років в розвинених країнах знизиться на 23 %, з 741 млн. до 571 млн. осіб до 2050 року. Отже, в наступні чотири десятиріччя країни, що розвиваються, можуть стати ресурсом працездатного населення для розвинених країн, в яких відбувається старіння нації [13].

Георгафічне розширення Європейського Союзу, а також розширення території дії Шенгенської угоди (договір «Про відміну паспортного митного контролю між країнами Європейського союзу»), породило перешкоди для резидентів країн, що не входять в дане інтеграційне утворення, в тому числі й для України. Підписано ряд двосторонніх угод між країнами-членами ЄС та Україною про спрощення візового режиму. З метою вирішення питань прикордонного співробітництва та для сприяння діалогу з питань міграції і надання притулку започаткований проект «Середеркопінгський процес» [7]. В рамках цього проекту поставлено завдання приведення законодавств, державних політик та практик Білорусії, Молдови й України з питань міграції і надання притулку у відповідність із стандартами ЄС, а також створення ефективної і життєздатної регіональної мережі у країнах-учасницях з питань міграції та надання притулку. Вже сьогодні зібрані національні статистичні дані з питань міграції, які стали доступними в режимі он-лайн.

Об'єднані нації оприлюднили інформацію щодо найбільших країн-реципієнтів міжнародних мігрантів в 2010 р., де Україна входить в десятку лідерів (табл. 3).

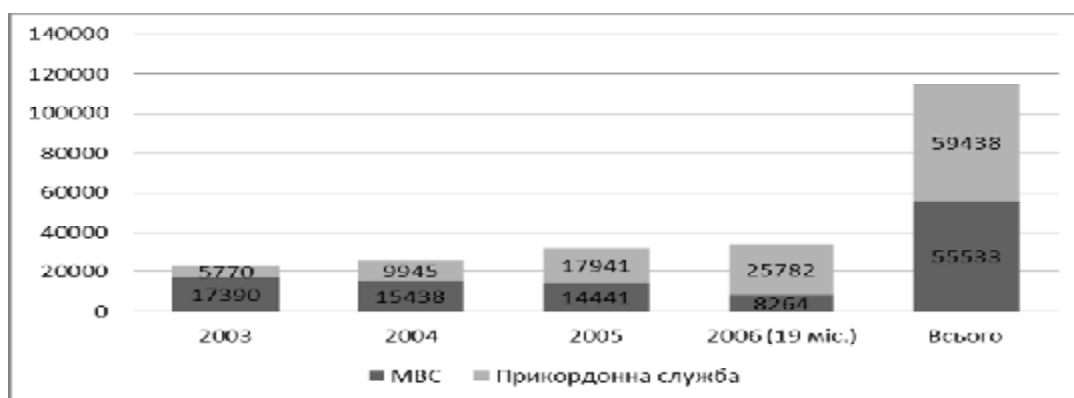
Таблиця 3

Топ країн - реципієнтів міжнародних мігрантів за 2010р.*

Країна	Кількість міжнародних мігрантів (млн.)
Сполучені Штати Америки	42,8
Російська Федерація	12,3
Німеччина	10,8
Саудівська Аравія	7,3
Канада	7,2
Франція	6,7
Об'єднане Королівство	6,5
Іспанія	6,4
Індія	5,4
Україна	5,3

* За даними United Nations [<http://www.un.org/en/>]

Україна перетворюється в основну країну-транзитера (рис. 1) нелегальних мігрантів, що направляються в ЄС.



*За даними Soderkoping Process [8]

Рис. 1. Кількість затриманих нелегальних мігрантів (2003-2006 рр.)

Оскільки останнім часом питанню регулювання імміграції з боку ЄС приділяється все більша увага, то в основному потоки нелегальних мігрантів закінчуються в Україні (рис.2).

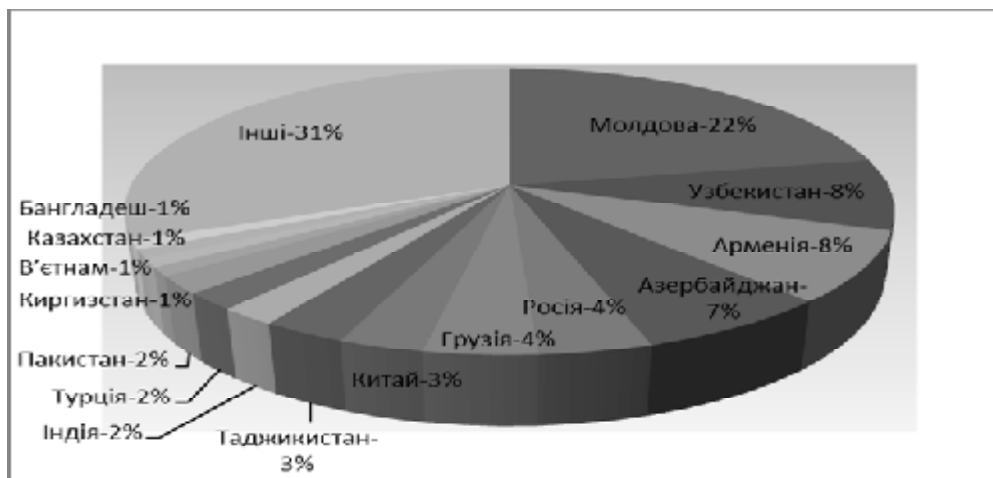


Рис. 2. Частка затриманих нелегальних мігрантів прикордонною службою України впродовж 2003-2006 рр. за країною походження [8]

Україна зобов'язується приймати назад тих нелегальних мігрантів, які потрапили до країн ЄС з її території (Угода про реадмісію, що вступила в дію у 2009 р.). Однак для самої країни така міграція може перетворитися в серйозну соціально-економічну проблему, так як вона тягне за собою значні матеріальні витрати на утримання, обслуговування, ідентифікацію, депортацію нелегальних мігрантів, а також видатки з бюджету на функціонування центрів тимчасового перебування нелегалів та біженців. Крім цього, втрати України від зростання потоку мігрантів проявляються й у тінізації економіки, де в основному зайняті нелегали, зростанні злочинності, поширенні нетрадиційних для України вірусів та захворювань. За даними Департаменту міграційної служби Держкому у справах національностей і релігій, витрати на депортацію громадянина Південно-Східної Азії для України становлять понад \$1 тис.

Протягом 2003-2006 рр. кількість затриманих нелегальних мігрантів Державною прикордонною службою зростала (рис. 2).

Як правило, нелегалами є вихідці з Росії, Азербайджану, Молдови, Узбекистану, Вірменії, Грузії, Китаю, Індії, Пакистану, В'єтнаму, Афганістану, Таджикистану.

Основною причиною такого легкого проникнення нелегалів на територію України є відсутність визначених кордонів з Росією, Білорусією, Молдовою. Близько 90 % затриманих мігрантів потрапили в Україну з Російської федерації.

Як видно на рис.3, найбільший приріст зовнішньої міграції мають південні та східні регіони України, а саме: Одеська, Донецька, Дніпропетровська області, АР Крим, м. Київ. Від'ємний приріст зовнішньої міграції мають західні області – Львівська, Закарпатська та Рівненська. В першу чергу, це зумовлено прикордонним рухом населення Західної України до країн-сусідів, а також еміграцією до країн-ЄС.

Щодо країн - походження біженців та шукачів притулку в Україні протягом 2003-2007 років (рис.4), то це – Афганістан, Росія, Сомалі, Грузія, Іран, Узбекистан, Вірменія, Сирія, Азербайджан, Судан, Ліван, ДР Конго, Ліберія, Киргизстан, Гана, Конго, Білорусь [8].

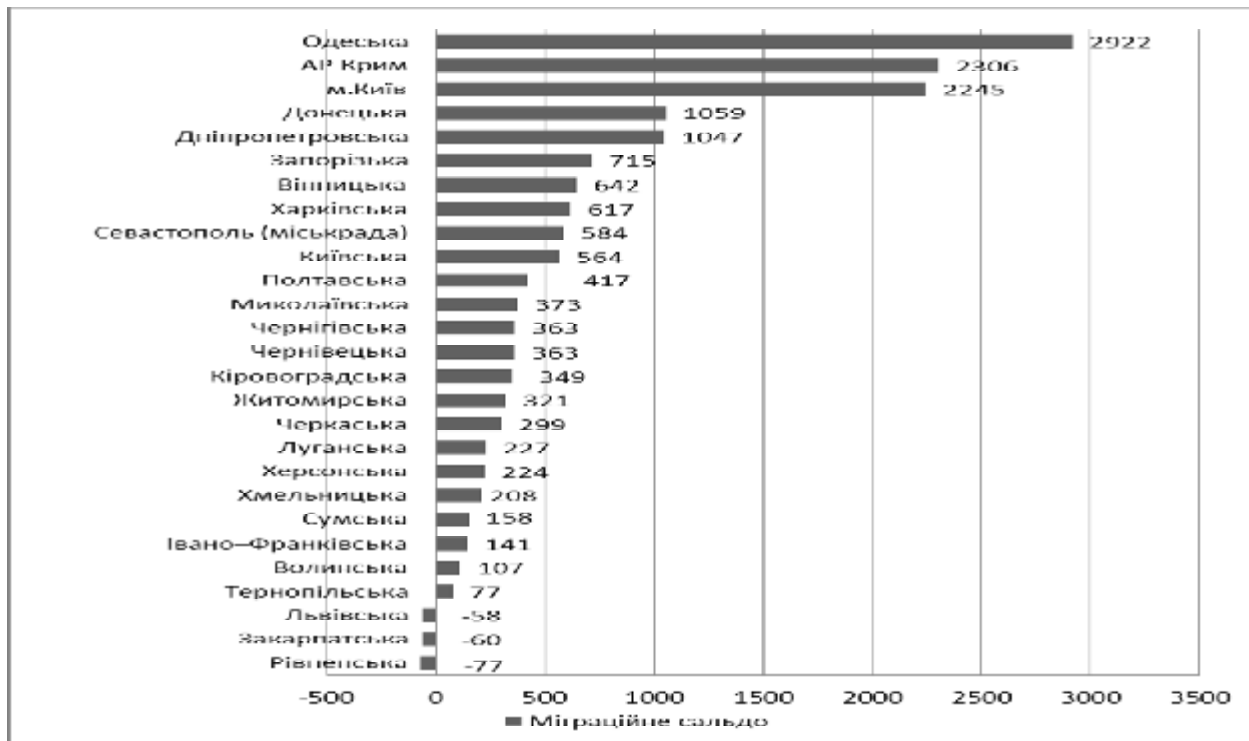
В результаті політичних протестів в Африці, кількість міжнародних мігрантів значно збільшилася. Скажімо за два дні в Лампедуза-е-Ліноза (острів в Італії), де за сприяння Міжнародної організації з міграції організовано міграційний реєстраційний пункт, прибуло 1630 нелегальних мігрантів з Тунісу. Загальна кількість туніських мігрантів становить 4780 чоловік, тоді коли даний пункт спроможний прийняти до 800 осіб. Ситуація на острові є досить напруженою. Перш за все тому, що населення самого острова нараховує близько 5000 чоловік. З лютого місяця поточного року на о. Лампедуза-е-Ліноза прибуло близько 14000 жителів Тунісу, здебільшого це молоді люди, які прагнуть знайти роботу в Європі або об'єднатися із сім'ями.

В іншому транзитному центрі реєстрації мігрантів, що в Нігерії (Dirkou), зафіксовано 9750 біженців з Лівії, які прибули сюди з початком політичної кризи в країні.

Міжнародна організація з міграції й надалі продовжує евакуацію мігрантів, які перебувають на єгипетському і туніському кордонах з Лівією. Близько 328000 чоловік вже переїхали з Тунісу, Єгипту, Алжиру і Нігеру в минулому місяці.

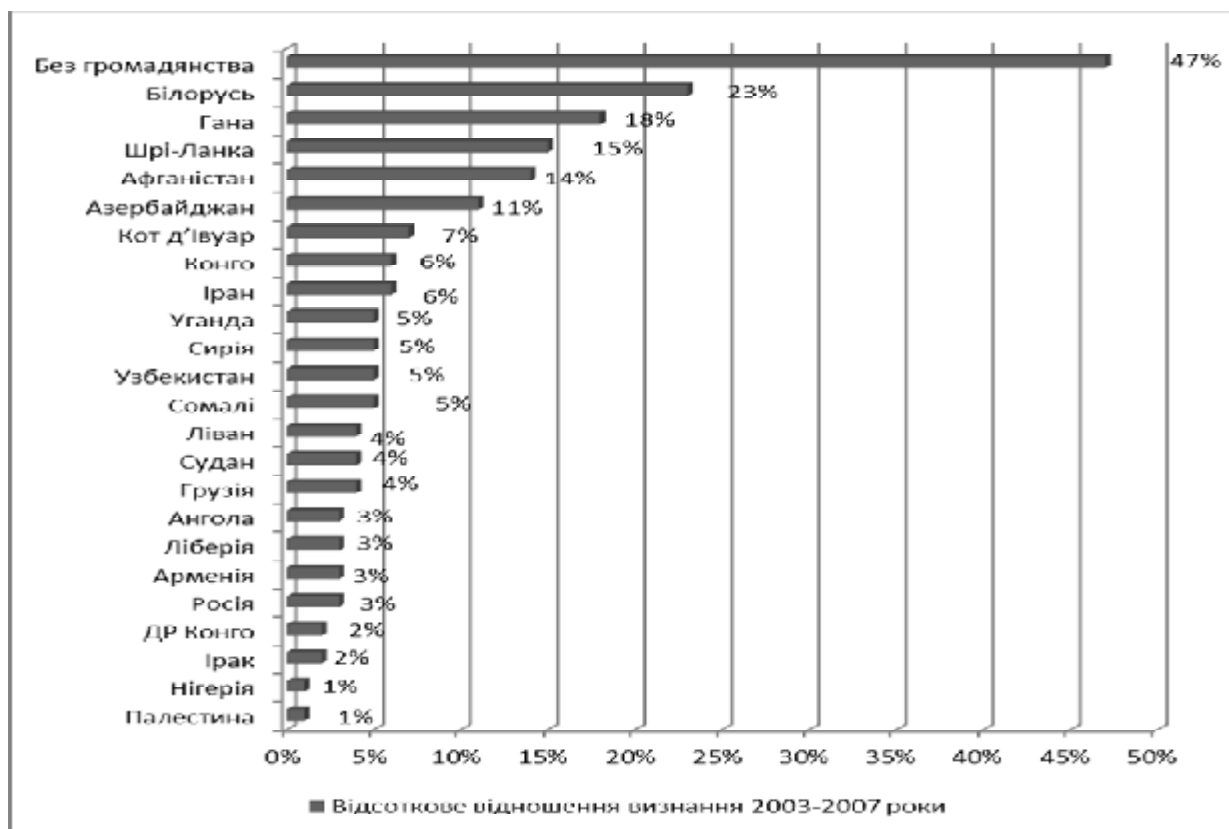
Попри те, що Міжнародна організація з питань міграції, включаючи багато урядів країн та Верховного комісара ООН у справах біженців, надали допомогу майже 30 тисячам мігрантів, число

евакуйованих стрімко зростає. Майже кожного дня в середньому нараховується 4100 евакуйованих (Бангладеш, Мали, Судан та ін.), тоді коли близько 7580 осіб залишають Лівію щодня [5].



*За даними Держкомстату [www.ukrstat.gov.ua/]

Рис. 3. Міграційний приріст зовнішньої міграції (2010 р.)*



*За даними Держкомстату [www.ukrstat.gov.ua/]

Рис. 4. Частка надання статусу біженця в загальній кількості поданих заяв протягом 2003-2007 рр.*

Україна може стати «дверима» в Європу для емігрантів. Саме тому, міграційна політика повинна бути на порядку денному у вищих державних органах влади, так як нещодавні заворушення в Лівії, Ємені, Бахреїні, Марокко, Тунісі, Алжирі, Єгипті складають загрозу для держави через зростання потоку мігрантів в Україну. Кожного дня кордон Тунісу перетинає 10-15 тис. осіб [10].

Враховуючи світовий досвід, можна виділити три типи державного регулювання міграційних процесів. Перший передбачає функціонування міграційної служби в складі МВС (Австрія, Бельгія, Болгарія, Великобританія, Греція, Італія, Латвія, Литва, Німеччина, Польща, Білорусь, Румунія, Словаччина, Туреччина, Франція, Чехія). Застосовуючи другий тип регулювання, служба з питань міграції є самостійним органом, який координується Міністром внутрішніх справ (Іспанія, Португалія, Росія, Угорщина). Третій тип державного регулювання питань міграції передбачає функціонування міграційної служби як самостійного органу (Данія, Естонія, Швеція).

В Україні відсутня якісна, оперативна та структурована статистика міжнародної міграції. Невизначено, яким саме типом державного регулювання міграційних процесів користуватиметься країна. У січні 2008 р. у Верховній Раді зареєстровано Проект Закону «Про державну міграційну службу в Україні», який відправлено на доопрацювання. В країні функціонує Державна міграційна служба України у складі МВС як спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері міграції. Однак Кабінет Міністрів України Постановою від 7 липня 2010 р. №559 «Деякі питання державного управління у сфері міграції» розпочав ліквідацію Державної міграційної служби [1], і тим самим припинив ліквідацію Державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб. Функції Державної міграційної служби були розподілені між Державним департаментом у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб і Державним комітетом у справах національностей та релігій. Жоден із вищезгаданих державних органів не веде он-лайн статистики щодо кількості та громадянства міжнародних мігрантів. Таке розпорощення функцій у сфері міграції призводить до зростання суперечностей між відомствами та загальну неконтрольованість міграційних процесів. Однак, Указом Президента України № 1085/2010 від 28.12.2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» навпаки створено Державну міграційну службу України, поклавши на неї функції з реалізації державної політики з питань громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб, а також у справах міграції в межах, визначених законодавством про біженців, і ліквідовано Державний комітет України у справах національностей та релігій [2].

Така невизначеність з боку Кабінету Міністрів та Президента України щодо міграційного регулювання, структури, функцій і підпорядкованості міграційної служби також поглиблює дану проблему.

Висновки з даного дослідження. На основі вищенаведеного можна стверджувати, що питання міжнародної міграції робочої сили є ключовою проблемою для України. Слід прийняти чітке і суворе міграційне законодавство та налагодити прикордонну роботу, яка б не уможливила нелегальний перетин кордону, що збереже кошти українських платників податків на реадмісію та тимчасове утримання мігрантів. Потрібно провести делімітацію та демаркацію кордонів з Російською федерацією, Білорусією, Молдовою, а також зобов'язати один державний орган сформувати єдину базу даних мігрантів, вести он-лайн статистику міграційних потоків, структурувати її за статтю, віком, метою отримання дозволу на тимчасове проживання та країною-походження. Зосередження компетенції щодо питань міграції у функціях одного відокремленого державного органу (поза компетенцією МВС) дозволить представляти Україну на міжнародній арені, підписуючи двосторонні угоди про повернення нелегалів з країнами-походження. Тільки після створення та функціонування такого органу, між Україною та ЄС буде запроваджений безвізовий режим (також - схвалення концепції державної міграційної політики, створення державного електронного демографічного реєстру).

Література

1. Постанова № 559 Деякі питання державного управління у сфері міграції [Електронний ресурс] / Законодавство України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=559-2010-%EF>.
2. Указ Президента України № 1085/2010 від 28.12.2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [Електронний ресурс] / Законодавство України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1085%2F2010>.
3. Labour Migration and Demographics [Електронний ресурс] / International Organization for Migration.— Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/facts-and-figures/labour-migration-and-demographics/cache/offonce/>.
4. Martin Ph. Managing Migration: the Promise of Cooperation / Ph.Martin. — Lanham : Lexington Books, 2006. — 276 p.
5. News [Електронний ресурс] / International Organization for Migration. — Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>.

6. Regional and Country Figures [Електронний ресурс] / International Organization for Migration.— Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/facts-and-figures/regional-and-country-figures/cache/offonce/>.
7. Söderköping process [Електронний ресурс] / International Organization for Migration. — Режим доступу: <http://www.iom.int/>.
8. Statistics: Ukraine [Електронний ресурс] / Söderköping process. — Режим доступу: <http://www.soderkoping.org.ua/page20868.html>.
9. Trends in Total Migrant Stock: Ukraine [Електронний ресурс] / United Nations. — Режим доступу: <http://esa.un.org/migration>.
10. UNHCR prepares for possible massive influx to Egypt from Libya [Електронний ресурс] / The United Nations High Commissioner for Refugees. — Режим доступу: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646cbf.html>.
11. World Bank's Migration and Remittances [Електронний ресурс] / Factbook 2011.— Режим доступу: <http://go.worldbank.org/QGUCPJTOR0>.
12. World Migration 2005: Costs and Benefits of International Migration: [Електронний ресурс] / International Organization for Migration. — Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/jsp/index.jsp>.
13. World Migration Report 2008: Managing Labour Mobility in the Evolving Global Economy [Електронний ресурс] / International Organization for Migration. — Режим доступу: <http://www.iom.int/jahia/Jahia/about-migration/facts-and-figures/labour-migration-and-demographics/cache/offonce/>.